

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

6

1909

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

[Ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Λουδοβίκου Σαλβατόρ]. Anmerkungen über Leukas. Prag, 1908. Druck und Verlag von Heinr. Mercy Sohn. Εἰς φύλλον σελ. V, 61 μετὰ ἐννέα ἐγγράμων ὀλοσιλίδων τοπογραφικῶν εἰκόνων.

Ὁ διατρέχων τὴν Νεοελληνικὴν γεωγραφικὴν φιλολογίαν τοῦ Μηλιαράκη ἐν σ. 85 86 θά ἔχη βεβαίως τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ κόσον ὀλίγα εἶνε παρ' ἡμῖν τὰ γραφέντα καθ' ὅλου περὶ Λευκάδος ὑπὸ γεωγραφικὴν ἔποψιν. Οὐδ' εἶνε πολλὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἱστορηθέντα περὶ τῆς νήσου καὶ αἱ περὶ αὐτῆς γεωγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀνακοινώσεις ἀλλογενῶν. Ἀρκεῖ νὰναφέρωμεν, ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Ὄθων Riemann συμπεριέλαβε τὴν Λευκάδα εἰς τὰς ἀξιολόγους αὐτοῦ *Recherches archéologiques sur les Iles Ioniennes* Ἐν Παρισίοις. 1879-1880).

Ἡ Λευκάς ἐξηκολούθει μέχρι πρό ὀλίγων ἐτῶν οὔσα ἐν πολλοῖς ἀγνωστος ὑπὸ ἔποψιν γεωγραφικὴν, ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἤρχισαν μεταβαλλόμενα ἐπ' ἐσχάτων, ἀφ' οὗ χρόνου, ὡς γνωστὸν, ὁ κ. Γουλιέλμος Δαίρπφελδ μετέθηκεν εἰς τὴν Λευκάδα τὴν ὀμηρικὴν Ἰθάκην. Οὐ μόνον αὐτὸς ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὑποθέσεως ταύτης χάριν στηρίξεως τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπιχειρηθεισῶν ἀνασκαφῶν πολλὰ, ὡς εἰκὸς, ὑπεκίνησεν ἢ ἔλυσε χωρογραφικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπὸ ὁμοφρόνων τε καὶ ἀντιπάλων μελέτην τῆς νήσου. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ὁ Partsch ἐν τῇ πρό τινος χρόνου ἐκδοθείσῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ Λευκάδος - Ἰθάκης ἀπεφάνθη, ὅτι ἐκ τοῦ ὅλου ζητήματος τούτου τὴν μεγίστην ὠφέλειαν ἀπεκόμισεν ἡ γεωγραφία ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Οὕτως ἐξηρευνήθη μὲν τὸ ζήτημα τῆς νησιωτικῆς φύσεως τῆς Λευκάδος, ἐμελετήθησαν δ' ἡ ὄρεογραφία καὶ τὰ κατὰ τὰς κοιλάδας αὐτῆς, ἔδημοσιεύθησαν δὲ τῷ 1907 ἐξαιρετοὶ εἰδικοὶ χάρται τῆς νήσου, σχεδιασθέντες κατ' ἐντολὴν τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Magées καὶ τοῦ Nonne.

Εἰς τὰς ποικίλας ταύτας περὶ Λευκάδος μελέτας προστίθεται ἐπικαιρῶς ἡ ἀναγγελλομένη ἐνταῦθα συγγραφὴ τοῦ ἀρχιδουκὸς Λουδο-

Είκου Σαλβατώρ του κατὰ τὰ τελευταία ἔτη μετ' ἰδιαζούσης στοργῆς καὶ ἐπιμονῆς μελετώντος τὰ κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ μεγάλαι αὐτοῦ καὶ πολυτελεῖς συγγραφαὶ περὶ Παξῶν, Ἰθάκης καὶ Ζακύνθου.

Τὸ δὲ προκείμενον ἔργον δὲν ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις, ὡς ἀποδεικνύει καὶ ἡ μετριώρων αὐτοῦ ἐπιγραφή. Ἄλλ' οὐχ ἦττον εἶνε ὠφελιμώτατον καὶ περιέχει ἀξιοσπουδάστους εἰδήσεις περὶ τῆς νήσου, προσελθούσας ἐκ τῆς αὐτοψίας αὐτῆς καὶ τῶν ἐπιτοπίων ἐρευνῶν αὐτοῦ τοῦ ἀρχιδουκῆ, κατ' ἐπανάληψιν ἐπισκεφθέντος τὴν Λευκάδα ἐπὶ τῆς θαλαμηγοῦ αὐτοῦ καὶ ἐκ σημειώσεων ὀφειλομένων μάλιστα εἰς τοὺς κ. κ. Ἀριστομένην Ἀρβανίτην, Σ. Βλαντῆν, Εὐγένιον Somier, ὑποπρόξενον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ νήσῳ, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ καθολικὸν ἱερεῖα Lino da Leonessa.

Ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται μετὰ πολλῶν λεπτομερειῶν τὰ τοῦ κλίματος καὶ τῶν ὑγιεινῶν ὄρων τῆς νήσου, τὰ τῆς ὄρογραφίας, ἐπιπιδιογραφίας καὶ ὑδρογραφίας αὐτῆς, τὰ περὶ ζώων, βοτανῶν καὶ μετὰλλων, τὰ περὶ τῶν κατοίκων, τῶν διαφορῶν αὐτῶν τάξεων καὶ διαιρέσεων, τὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων, τὰ περὶ τῆς γλώσσης, τῶν ἐθίμων καὶ τῆς ἐνδυμασίας, τὰ περὶ οἰκοδομικῆς, τῆς καλλιεργίας τῆς γῆς καὶ τῶν προϊόντων, τῶν δασῶν, τῆς ἀλιείας ἰχθύων καὶ κοραλλίων, τῆς ἰχθυοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς ναυτιλίας, τῶν πνευματικῶν ἀσχολιῶν, τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς διοικήσεως, τῶν τελωνειακῶν εἰσπράξεων, τῶν λιμενικῶν ἔργων, τῶν ἐν τῇ νήσῳ σωματείων. Οὕτως ἐξετάζεται ἡ Λευκὰς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν καὶ παρέχονται ἄφθονοὶ ἀριθμοὶ καὶ πίνακες διαφωτίζοντες τὰ κατὰ τὴν χώραν καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ.

Ἰδίαις προσοχῆς ἀξίαι εἶνε αἱ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων κατὰ διαφοροὺς χρόνους παρεχόμεναι ἐν σ. 12 στατιστικαὶ πληροφορίες καὶ τὰ διὰ μακροτέρων ἐν σ. 27-36 γραφόμενα περὶ ἐθίμων τῶν νησιωτῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ περὶ δημῶδους ἰατρικῆς τῶν Λευκαδίων μετὰ καταλόγου τῶν παρὰ τῷ λαῷ συνήθων φαρμάκων. Τὰ δ' ἐν σ. 27 περὶ τοῦ δένδρου τοῦ κοινῶς λεγομένου λαιδοριῆς λεγόμενα παραβληθῆτωσαν πρὸς τὰ σημειούμενα παρὰ τῷ Βαλαωρίτῃ ἐν Ἀθανασίῳ Διάκῳ ἐκδ. Ἰω. Βαλαωρίτου Τόμ. Β' σ. 341 κ. ἰ. Πρὸς Ν. Γ. Πολίτου Παραδόσεις Τόμ. Α' σ. 101. Τόμ. Β' σ. 784 κ. ἰ.

Τέλος παρατηρητέον, ὅτι ἐν σ. 26, ὅπου τὰ περί τῶν Λευκάδων λογίων, ἱπανορθωτῖα τὰ τυπογραφικὰ παροράματα *Fampelli* ἀντί *Zampelli* καὶ *Stamaldo* ἀντί *Stamatello*.

Π. Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Α. Πετράκου, 1909 εἰς 8ον μικρὸν σελ. 1, 102.

Τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο εἶνε τὸ τρίτον *opus postumum* τὸ ἐκδιδόμενον ἐκ τῶν μετὰ θάνατον καταλοίπων τοῦ Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ φιλοτιμῶ φροντίδι τῶν πατρῶζόντων αὐτοῦ υἱῶν. Πρὸ αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐπιξεργασθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Σπυριδωνοῦ ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς πατρὸς καταλειφθείσης ὕλης ἡ Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῷ 1895 καὶ ἔπειτα τῷ 1905 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἡ Περί Κουτσοβλάχων πραγματεία.

Εἶνε δὲ δικαία ἡ πρὸς τὸν πατέρα ἐπιδεικνυομένη φιλοστοργία τῶν υἱῶν, ἐπειδὴ ὁ Παναγιώτης Ἀραβαντινὸς οὐ μόνον ἐν τῇ πατριωτικῇ ὑπὲρ τῆς τεξάσης Ἡπείρου στοργῇ καὶ ἐν τῇ ἐν αὐτῇ ἐκπαιδευτικῇ δράσει ἐπέχει θέσιν ἐπιφανῆ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλου διακρίνεται μεταξὺ τῶν Ἡπειρωτῶν λογίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ Ἡπειρος ἀπέκτησεν ἐν αὐτῷ τὸν ἱστοριογράφον αὐτῆς καὶ τὸν λαογράφον ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὀλίγοι ἦσαν καθ' ὅλου οἱ περί ταῦτα διατρίβοντες παρ' ἡμῖν. Τὸν Παναγιώτην Ἀραβαντινὸν βλέπομεν μετὰ πόνου ἀσχολούμενον περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ ἐθνογραφίαν τῆς πατρίου Ἡπείρου (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις. 1856.— Ἱστορία Ἀλῆ πασσᾶ.— Περί Κουτσοβλάχων) οὐχ ἥττον ἢ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν (Πραγματεία περὶ Δωδώνης. Ἐν Ἀθήναις, 1862) καὶ λαογραφίαν (Παροιμιαστῆριον Ἡπειρωτικόν. Ἐν Ἰωαννίνοις. 1863.— Συλλογὴ δημοδῶν ἁσμάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις. 1880).

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Δωδώνης, ἣν ὠρίζεν ἐν τοῖς Κατσανοχωρίοις, ἠστόχησε τοῦ ὀρθοῦ, καθ' ἃ ἀπέδειξεν ἡ ἐκ τυχαίας ἀφορμῆς ἀνακάλυψις αὐτῆς διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Μενεϊκοῦ ἀρξαμένων καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου συνεχισθεισῶν ἀνασκαφῶν, καὶ ἡ Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου σήμερον καὶ δύναται καὶ πρέπει νὰ συμπληρωθῇ καὶ ἀνανεωθῇ ἐπὶ νέων βάσεων καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθὲν περὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὕλικόν κατάρθωσε μετὰ ἔτη νὰ συμπληρώσῃ καὶ ἀναθεωρήσῃ ὁ μακαρίτης υἱὸς Σπυρι-